

MĀKSLĪGĀ DABA VAI DABISKI MĀKSLĪGS. ALISES STOPIŅAS PĀRDOMAS PAR "PAKUI HARDWARE" INSTALĀCIJU "EXTRAKORPORAL"

LMA

Mākslas zinātnes nodaļas studentes Alises Stopiņas pārdomas par "Pakui Hardware" instalāciju "Extrakorporal" (2019)

MĀKSLĪGĀ DABA VAI DABISKI MĀKSLĪGS

Līdz kurienei esam nonākuši? To es sev jautāju katru dienu. Atļaujieties bojāt dabu un iedomāties par sevi – cilvēci, ka esam dievi, bet dzīvība – produkts. Špricējam sevī ķīmiskas vielas, lai lielākas lūpas, skatāmies ekrānos, jo tur labāk, novērojam visu no malas kā pārāki, nevis kā dabas sastāvdaļa. Piespiedu kārtā tagad esam spiesti pārdomāt savas "tiesības" sēžot mājās, attālināti viens no otra, lai tik paglābtos no tāda paša likteņa kā tam pirmajam sikspārnītim un bruņnesītim, kuri savu dzīvi arī nodzīvoja izolēti mazos būros vai maisos. Kad var būt labāks laiks apskatīt un pārdomāt mākslas darbus, kuru tematika ir tieši šī – nākotne un tās iedomātā disfunkcionalitāte?

Nav pārsteigums, kā pēdējā laikā ir acīmredzami attīstīties nākotnes disfunkcionalitātes attēlojums mākslā – tādi ir, piemēram, Lūsijas Makrejas (*Lucy McRae*), Stīva Kata (*Steve Cutts*) un "Pakui Hardware" darbi. Nav neparasti radīt mākslu, kura izvērtē cilvēku un dabas attiecību izmaiņas, tomēr 21. gs. tiek manāmi popularizēta ideja par mūsu nākotni kā distopiju. Ja salīdzinām agrīnā 20. gs. optimistiskās nākotnes zinātnisko inovāciju ilustrācijas ar 21. gs. radītajām nākotnes ilustrācijām – daba neeksistē, dūmakainas debesis, tumši pelēki toņi un cilvēki ar zombiskām sejas izteiksmēm. Mūsdienās tiek nopietni apsvērts jauno zinātnes un bioloģijas izgudrojumu pozitīvais un negatīvais iespaids uz cilvēku savstarpējām attiecībām un attieksmi vienam pret otru. Un kā vislabāk reflektēt šīs tēmas, ja ne mākslā?

Tieši to ir centusies attēlot mākslas kolaborācijas grupa "Pakui Hardware" – Neringa Černauskaite (*Neringa Cerniauskaite*) un Ugniuss Gelguda (*Ugnius Gelguda*). Abi lietuviešu izcelsmes mākslinieki sadarbojas kopš 2014. gada. Pateicoties daudzveidīgajai mākslas pieredzei – Neringa, ir mākslas kritiķe, kuratore un žurnāliste sadarbībā ar Skotijas žurnālu "ArtNorth", bet Ugnius ir audio-vizuālās mākslas pārstāvis – viņu kopā radītie darbi iegūst neparastas formas un tematiku. Mākslinieki ir cieši iesaistīti Eiropas mākslas sabiedrībā, strādājot Skandināvijas, Baltijas, Apvienotās Karalistes un citos Eiropas reģionos. Viņu plašais darbības mērogs nodrošina ievērojamu Baltijas valstu publicitāti.

Nosaukums "Pakui" šim duetam nāk no havajiešu reliģijas. Saskaņā ar mākslinieku mājaslapā teikto, Pakui bija auglības dievietes Haumea pavadone / kalpone (citos avotos ziņas par Pakui neatradu). Dieviete Haumea radīja bērnus no savām ķermeņa daļām, piemēram, no galvas. Tas interesanti sasauca ar havajiešu vārda 'paku' definīciju – savienot, likt vienu virs otra. Šis skaidrojums arī ļoti labi saskan ar grupas darbiem un projektiem, kuri vienmēr tiek veidoti no vairākiem atsevišķiem un netradicionāliem materiāliem, kuri ir savienoti, visbiežāk, viens virs otra.

"Pakui Hardware" darbiem bieži piemīt disfunkcionāla un distopiska piegarša, dažreiz izraisot nesaprašanu, un vajadzību interpretēt. Grupas māksliniecišķā daiļrade spēlējas ar tādām tēmām kā īsts / neīsts, dekonstrukcija / rekonstrukcija, bioloģisks / sintētisks utt. Grupa strādā ar jauniem un neparastiem materiāliem, kā arī ar modernām un netradicionālām metodēm. Akcents tiek likts uz bioloģiju, inženierzinātnēm, zinātniskām inovācijām un nākotnes iespējām. Zinātne māksliniekiem ir kā iedvesmas punkts, nevis mērķis. Citas aktuālas tēmas viņu darbos - mākslīgie organismi (*artificial organisms*), tehnoloģija un hibridizācija. "Pakui Hardware" kļūst par ātrgaitas zīmola politikas kontraktu, kas darbojas kā mītiska pus-prece, kura ilgojas pārsniegt materiālā

robežas.”(A.Ross, 2015)[1]

Kolaborācijas darbu "Extrakorporal" varēja apskatīt Latvijas Laikmetīgās mākslas centra izstādē "Nenorunātās Tikšanās / Unexpected Encounters", Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstāžu zālē "Arsenāls" no 2019. gada 13. decembra līdz 2020. gada 23. februārim. Izstādē tika pievērsta uzmanība 20. gs. otrās puses zinātniskās fantastikas tēmai, iespaidojoties no 1975.-1982. gada izstāžu sērijas "Zinātne un zinātniskā fantastika". Izstādē ar jauniem darbiem piedalījās latviešu un ārzemju mākslinieki, turklāt eksponēts bija arī vēsturiskais mantojums. Tie interpretēja zinātnisko fantastiku – novirzienu, kas saistās ar feminismu, rasisma, koloniālisma kritiku, politiku, ekoloģiju un distopiju. Tostarp – otrās lielās zāles labajā tālākajā stūrītī – bija arī "Pakui Hardware" instalācija "Extrakorporal".

Objekti nokarājās no griestiem virs stikla smiltīm, atgādinot kādus nepazīstamus radījumus. Katrā no tiem apvienoti dažādi materiāli – formā pūsts krāsains stikls, dzīvnieku āda, sintētisks kažoks, silikons, metāls, gumija u.c. Attēlos redzams, ka izpūstais stikls atgādina putna galvaskausu vai gāzmasku, tas uzāķēts virs dažādiem sintētiskiem un dabiskiem materiāliem. Katra daļa - no citas nezināmas vietas. Visu darbu kopā satur metāla elements, kas ir apslēpts ar nabas saites izskata audumu, simbolizējot sintētiskā organisma dzīvības devēju. Tā tie radījumi tur klīda. Blakus tiem uz zemes bija novietoti divi sarkani stikli veidojumi, kas savienoti ar gumijas cauruli. Gandrīz kā mākslīgās plaušas, sastingušas savā sausajā izstādes pasaulē.

Redzot šos darbus, pirmā asociācija saistījās ar Skeksis rasi[2] no 1982. gada leļļu filmas "The Dark Crystal". Ar kaulainajām, garajām sejām, daudzām dažādu drēbju kārtām klātajiem ķermeņiem, ar visiem sīkumiem un audumiem, ko vien var uzlikt vienu otram virsū, un ar lēnajām, mokošajām kustībām. Es varu pilnīgi iedomāties, kā "Pakui Hardware" radījumi tāpat lēnām lido apkārt nāves klusumā. Filmas asociācija jūtami pastiprināja šo mākslas darbu atmosfēru, atgriežot atmiņā bērnības bailes un diskomforta sajūtu.

Bioloģiski mainītā daba rada diskusiju par mūsu un citu radījumu nākotnes izmaiņām. Iespējams, tie būs mēs, kuri mainīs sevi pēc vajadzības vai gribas, kā jau tas redzams tagad. Varbūt tas būs jauns radījums, ar kādu cilvēces nolūku radīts. Ar nedabiskām daļām, ārējiem orgāniem, dodot tikai to, ko vajag, un neko vairāk. Rituāli dievi, varbūt vergi. Darbs provocē dažādas pārdomas, un vēlme interpretēt ir stipra.

Šī instalācija izceļas ekspozīcijas otrajā daļā, kur izstādes tematika jau ir iegrimusi skatītāja zemapziņā, tādējādi liekot uzsvāru uz šiem nedzīvajiem radījumiem. Bet tomēr, pēc manām domām, tie nebija pietiekami iespaidīgi izstādīti. Kaut arī darbi bija izvietoti līdzīgi kā citās izstādēs, es tos būtu papildinājusi ar gaismas spēli. Darbi būtu guvuši mazliet akcentētāku, atsvešinātāku sajūtu, ja to nostūris būtu mazliet tumšāks. Tie turpinātu būt vienoti ar blakus darbiem, bet pastiprinātu "Extrakorporal" nedabisko atmosfēru. To es būtu papildinājusi ar vieglu gaismas projekciju uz stikliem, dodot tiem vieglu, vārgu spīdumu – kā toksiskam materiālam vai dievišķīgam radījumam. Stikla izgaismojuma vietā varētu arī vienkārši stūrim pievienot retu gaismas traucējumu, vieglu zibsnī. Radījumi, kas lēni meklē gaišo pilsētu, kā rēgi, meklējot dzīvību, – vientulības aizvietošanai vai elpas atņemšanai – tas nav zināms. Stūris var būt ļoti veiksmīga ekspozīcijas vieta, ja pareizi tiek akcentēts.

Lai arī mākslinieki tos bija pieteikuši kā radījumus ar ārējiem orgāniem un papildus materiāliem, man tie liekas kā bioloģiski, bet mākslīgi, attīstīti radījumi, kaut kādas tumšas nakts murgi vai bezdvēseliskas dienas domas. Laboratorijā bioloģiski ražotais "tas", lai mūs pasargātu, ar saviem tukšajiem ķermeņiem, kas nes pasaules smagumu uz saviem pleciem, veidoti no atlikumiem, kuri atrodami uz ielas. Fantastika? Vai murgs.

Vairāk informācijas:

<http://www.pakuihardware.org/index.php?/projects/about/>
<https://lcca.lv/>; <http://www.lnmm.lv/>; <https://www.stevecutts.com/>

[2] "Skeksis" ir Džima Hensona (Jim Henson) izdomātie radījumi 1982. gada filmai "The Dark Crystal". Filmas ļaunie varoņi personificē kristietības septiņus nāves grēkus. Vairāk informācija pieejama: <https://en.wikipedia.org/wiki/Skeksis>